

Міністерство освіти і науки України
Львівський національний університет імені Івана Франка
Інститут екології Карпат НАН України
Шацький національний природний парк
Державний природознавчий музей НАН України

МАТЕРІАЛИ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

**«СТАН І БІОРІЗНОМАНІТТЯ ЕКОСИСТЕМ
ШАЦЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО ПРИРОДНОГО ПАРКУ
ТА ІНШИХ ПРИРОДООХОРОННИХ ТЕРИТОРІЙ»,
присвяченої 100 річниці від дня народження
Костя Адріановича Татарінова**

м. Львів – смт Шацьк
9–12 вересня 2021 р.

Львів
СПЛОМ
2021

«Стан і біорізноманіття екосистем Шацького національного природного парку та інших природоохоронних територій», всеукраїнська наукова конференція (2021; Львів – смт Шацьк).

Матеріали всеукраїнської наукової конференції «Стан і біорізноманіття екосистем Шацького національного природного парку та інших природоохоронних територій», присвяченої пам'яті професора, доктора біологічних наук Костя Адріановича Татарінова, 9–12 вересня 2021 р. – Львів : СПОЛОМ, 2021. – 140 с. – У надзаг.: Львівський національний університет імені Івана Франка; Інститут екології Карпат НАН України; Шацький національний природний парк; Державний природознавчий музей НАН України. – Бібліогр. у кінці ст.

Подано роботи дослідників, які працюють над вивченням екологічного стану довкілля і вирішенням проблем збереження біорізноманіття та оптимального використання територій природно-заповідного фонду України, зменшення негативних антропогенних впливів і рекреаційного навантаження на природні екосистеми, формуванням національної екомережі. Сюди увійшли результати наукових досліджень у сфері екології, гідрохімії, гідробіології, токсикології, біологічного різноманіття, охорони і раціонального використання природних ресурсів.

Для екологів, біологів, геологів, географів, працівників лісового господарства, заповідників, національних парків та інших природоохоронних установ.

Редакційна колегія: Й. Царик, І. Хамар, І. Дикий, К. Назарук, О. Решетило, І. Шидловський, О. Гнатино, О. Іванець, В. Гончаренко, В. Лєсник, І. Колтун, І. Скирпан

За достовірність викладених наукових фактів відповідальність несуть автори.

ження та відтворення природних комплексів і об'єктів; охорона та захист природних комплексів і об'єктів; проведення наукових досліджень і спостережень (моніторинг) за станом лісів.

Важливе місце у сфері збереження та вивчення хвойних видів дерев Карпатського національного природного парку відведено науковому моніторингу, де проводять дослідження їхнього стану, вивчають закономірності функціонування, стійкості, росту, розвитку і продуктивності, а також плодоношення й особливості їхніх репродуктивних функцій.

1. Белей Л.М. Лісові ресурси Карпатського національного природного парку на землях у постійному користуванні: науковий аспект // Матер. міжн. наук. семінару «Природні ресурси регіону: проблеми використання, ревіталізації та охорони», (Львів, 2018). Львів: Вид. центр ЛНУ ім. І. Франка, 2018. С. 42–46.

2. Белей Л.М., Савчук Б.Б., Корчемлюк М.В., Побережний В.Й. Про екологічну кризову ситуацію в ялинових захисних гірських лісах Карпатського національного природного парку // Матер. наук. конф. «Лісівнича наука в контексті сталого розвитку», присвяченої 150-річчю від дня народження акад. Г.М. Висоцького, 90-річчю від дня народження проф. П.С. Пастернака та 85-річчю від часу заснування Українського ордена «Знак пошани» науково-дослідного інституту лісового господарства та агролісомеліорації імені Г.М. Висоцького» (Харків, 2015). Харків: УкрНДІЛГА, 2015. С. 85–87.

ДИНАМІКА ЛЬОТУ *XYLEBORINUS SAXESENII* (RATZEBURG, 1837) (CURCULIONIDAE: SCOLYTINAE) У НАЦІОНАЛЬНОМУ ПРИРОДНОМУ ПАРКУ «ГОМІЛЬШАНСЬКІ ЛІСИ»

¹Белявцев М., ²Маркіна Т., ³Скрильник Ю.

¹Національний природний парк «Гомільшанські ліси», Коропів

²Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди, Харків

³Український науково-дослідний інститут лісового господарства та агролісомеліорації

ім. Г.М. Висоцького, Харків

e-mail: maksbelavcev@gmail.com

M. Bieliavtsev, T. Markina, Yu. Skrylnik, DYNAMICS OF SWARMING OF *XYLEBORINUS SAXESENII* (RATZEBURG, 1837) (CURCULIONIDAE: SCOLYTINAE) IN THE NATIONAL NATURE PARK «GOMILSHANSKY LISY». The research was carried out in 2020 with the help of window traps. A total of 7,781 specimens of *X. saxesenii* were collected. Two maxima were revealed – on May 12 and June 20. The density of beetles in traps was 2–5 times higher during the first peak of swarming than during the second one. Despite the fact that the traps were checked up to the end of October very few individuals of *X. saxesenii* were found after July.

Keywords: window traps, management regime, anthropogenic loading, National Nature Park «Gomilshansky lisy»

Xyleborinus saxesenii (Ratzeburg, 1837) (Curculionidae: Scolytinae) поширений на всіх континентах і в багатьох країнах: у США, Єгипті, Новій Зеландії, Туреччині, Росії, країнах Європи (Hosking, 1973). Він заселяє багато листяних і хвойних порід, найчастіше дуже ослаблені дерева та всихаючі гілки. Під час заселення жуки заносять у дерево спори амброзіївних грибів,

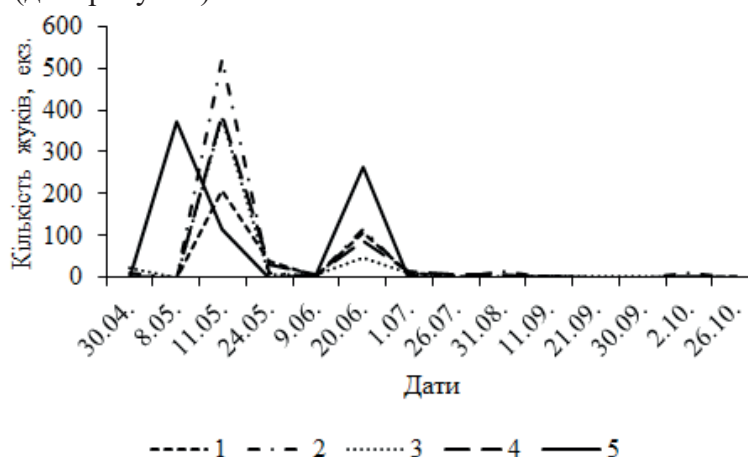
міцелієм яких живляться личинки під час розвитку, оскільки вони не можуть засвоювати лігнін. За участі цих та інших грибів, які проникають із ними, прискорюється розкладання деревини. Цей процес не є сприятливим для лісового господарства, оскільки знижується якість деревини. Водночас у лісах, де не ведеться лісове господарство, діяльність цього виду є корисною, оскільки він є однією з перших ланок розкладання деревини та створення умов для розвитку в ній різноманітних організмів (Пучков та ін., 2016; Skrylnik et al., 2019).

Метою досліджень було виявити особливості поширення та сезонної динаміки льоту *X. saxesenii* в окремих зонах національного парку, які відрізнялися за антропогенним навантаженням.

Дослідження проведені у вегетаційний період 2020 р. за допомогою віконних пасток власної конструкції, які вивішували у кожній зоні (по 4 штуки).

Загалом виловлено 7781 екземпляр *X. saxesenii*, зокрема у заповідній зоні – 2672, у зоні стаціонарної рекреації – 2050, у зоні регульованої рекреації – 1469, у господарській зоні, де було проведено вибіркову санітарну рубку, – 846 і на ділянці суцільної рубки – 698. Тобто чисельність виду зменшувалася в міру збільшення антропогенного навантаження.

У сезонній динаміці льоту *X. saxesenii* виявлено два чітко виражених максимуми – 12 травня та 20 червня (див. рисунок).

Динаміка льоту *X. saxesenii* у НПП «Гомільшанські ліси» (2020 р.):

1 – господарська зона, де проведено вибіркову санітарну рубку; 2 – заповідна зона;
3 – зона регульованої рекреації; 4 – ділянка суцільної рубки; 5 – зона стаціонарної рекреації

Dynamics of swarming of *X. saxesenii* in the National Nature park «Gomilshansky lisy» (2020):

1 – zone of forest management with selective sanitary felling; 2 – protected area;
3 – zone of regulated recreation; 4 – plot of clear felling; 5 – zone of stationary recreation

Щільність жуків у пастках під час першого піку льоту була у 2–5 разів більшою, ніж під час другого. Незважаючи на те, що пастки перевіряли до кінця жовтня, після липня виявляли невелику кількість особин *X. saxesenii*. Аналіз літературних джерел свідчить про наявність двох максимумів льоту цього виду і в інших регіонах (Saruhan, 2013; Sarikaya, 2015).

1. Пучков А. В., Маркина Т. Ю., Скавыш М. Предварительный обзор герпетобионтных жуков (Coleoptera) парковых насаждений г. Харькова (Украина) // Український ентомологічний журнал. 2016. Т. 11 (1–2). С. 69–76.

2. Hosking G. P. *Xyleborus saxeseni*, its life-history and flight behaviour in New Zealand. N.Z. // J. For. Sci. 1973. Vol. 3 (1). P. 37–53.
3. Sarikaya O. Observations on the Beetles *Xyleborinus saxesenii* Forest Nature Protection Area // International Journal of Agriculture Innovations and Research. 2015. Vol. 4(2), ISSN (Online) P. 2319–1473.
4. Saruhan I. Monitoring population density and fluctuations of *Xyleborus dispar* and *Xyleborinus saxesenii* (Coleoptera: Scolytidae) with red winged sticky traps in hazelnut orchards // African Journal of Agricultural Research. 2013. Vol. 8(19). P. 2189–2194. DOI: 10.5897/AJAR11.1317.
5. Skrylnik Yu., Koshelyaeva Y., Meshkova V. Harmfulness of xylophagous insects for silver birch (*Betula pendula* Roth.) in the left-bank forest-steppe of Ukraine // Folia Forestalia Polonica, Series A – Forestry. 2019. Vol. 61 (3). P. 161–175. DOI: <https://doi.org/10.2478/ffp-2019-0016>.

ПОШИРЕННЯ І СТРУКТУРА ПОПУЛЯЦІЙ *DACTYLIS GLOMERATA* SUBSP. *SLOVENICA* (DOM.) DOM. В УКРАЇНСЬКИХ КАРПАТАХ

Білонога В., Козловський В., Кияк В.

Інститут екології Карпат НАН України, Львів

e-mail: v_bilonoha@ukr.net

V. Bilonoha, V. Kozlovskyy, V. Kyiak. DISTRIBUTION AND STRUCTURE OF *DACTYLIS GLOMERATA* SUBSP. *SLOVENICA* POPULATIONS IN THE UKRAINIAN CARPATHIANS. *Dactylis glomerata* subsp. *slovenica* (Dom.) Dom. distributed in the Carpathians, Alps, Balkans, and Caucasus and occasionally on adjacent foothills. The subspecies prefers calcareous soils in the mountain forests and subalpine zones and, first of all, near the dwarf green alder communities. This type of soil occupies small areas and is confined to places with increased migration of groundwater enriched with compounds with a neutral or alkaline reaction (pH 5.0-6.0). The main factors threatening Slovenian cock's foot are climate change, accompanied by a decrease in precipitation in winter and soil moisture decline, as well as regenerative successions. The critical dependence of the subspecies on the increased content of compounds with a neutral or alkaline reaction, limits the ability of the species to develop new areas outside the existing habitats.

Keywords: *Dactylis glomerata* subsp. *slovenica*, East Carpathians, Ukraine, distribution

Згідно з літературними джерелами, *Dactylis glomerata* subsp. *slovenica* (Dom.) Dom. поширена в Альпах, Карпатах, Судетах, Карконошах і прилеглих передгірських територіях. Найчастіше вид трапляється у високотравних угрупованнях субальпійського поясу. Окремі оселища виявлено на півночі Апеннін, на Балканах, на Кавказі, а також за межами зазначених гірських систем у передгірських районах Польщі, Німеччини, України (Mizianty, 1988; Jogan, 2002; Mizianty, Wilk, 2003). У висотному діапазоні підвид поширений від 300 м до 1665 м над рівнем моря на кальцевмісних ґрунтах у поясі гірських лісів, криволісся гірської сосни, та головно серед криволісся вільхи зеленої, уздовж гірських потоків і у високотравних субальпійських угрупованнях (Doroszewska, 1961).

На основі аналізу оприлюднених результатів досліджень низки авторів і власних досліджень можна зробити висновок, що *D. slovenica* поширена на обох макросхилах Українських Карпат і передгір'ї. Зокрема, відомі місцезнаходження виду в околицях